

гателствата и произволите на Фердинанда. От тази борба то излезе победоносно и порастнало и отнесе живата адмирация на цялото просветено общество. Но не винаги е било то будно на своя пост. Наистина, обществените борби, политическите акции не представляват една непосредствена задача за един просветителен деец. Но би бил твърде непросветен оня, който не би разбрал, че в историята на всеки народ има моменти, през които се твори много повече, отколкото през цели векове, — моменти, които крият в себе си съдбоносни последствия за националния живот. Дълг на всекиго е в такива моменти да внесе частта на своята енергия, частта на своето усилие в общо-националното такова, а на българското професорство, като духовен вожд на нацията, се налагаше с мощно авторитетната си ръка да издигне факела, който през тъмната нощ да освети пътя, за да се види пропастта, която зееше пред българската държава и българското племе и която грозеше да ги погълне.

Фердинанд очакваше една подобна акция и се боеше от нея, но опасенията му излязоха неоснователни. Професорството не схвана значението и величието на историческия момент, който преживявахме, или пък не намери достатъчно сили и кураж в себе си за една спасителна за нацията акция.

*

Най-изкусен, най-голям виртуоз се показва Фердинанд в областта на политическия живот на страната. Той упражняваше върху последния едно непосредствено и най-мощно влияние. Неговите ръководни начала в тази област бяха тия на политическата мъдрост на Средновековието, политическите принципи на Макиавелизма: *Divide et impera* — раз-